

RAPPORT

TIL

”CENTER FOR SELVMORDSFORSKNING”

vedr. undervisningsforløb på Odense Seminarium

”Syg i sjælen eller afmægtig i moderniteten”

af Kirsten Holm

INDHOLDSFORTEGNELSE

Læreruddannelsens faglige indhold på relevante områder	s. 3
Læreruddannelsens form på Odense Seminarium (OS)	s. 4
Plan	s. 5
Undervisningens forløb	s. 9
Undervisningsmaterialer	s. 14
Deltagerantal	s. 16
Evalueringer	s. 17
- de studerendes	s. 17
- lærernes	s. 21
Evalueringens konsekvenser for næste forløb	s. 24
Implementering i 2003-2004	s. 27

Læreruddannelsens faglige indhold på relevante områder

Med den nye læreruddannelse, som trådte i kraft i 1998, blev vægtningen i uddannelsen ændret. Tidligere havde de studerende to liniefag og en række pædagogiske fag. I den nuværende uddannelse har de studerende fire liniefag. Da uddannelsestiden ikke er blevet forlænget, har de pædagogiske fag måttet afgive tid til liniefagene.

Konsekvenserne af dette er dels nedlæggelse af visse pædagogiske fag og dels beskæring af timetallet til andre pædagogiske fag, herunder psykologi. Emner, der før gik under den lidt løse betegnelse ”specialpædagogik” og ofte i praksis blev taget op i psykologi eller i et af de afskaffede fag, er nu ikke længere en del af det lovbestemte stof. Da man ikke i samme omfang har skåret ned på eksamenskravene, er der i uddannelsen ikke megen rummelighed til på de studerendes opfordring eller ud fra overvejelser om, hvad der er relevant for en folkeskolelærer at kende til, at inddrage de emner, der herved er faldet ud af uddannelsen. Det drejer sig om stort set alle de aspekter af psykologien og (special)pædagogikken, som går i dybden med afvigende personlighedsudviklingsprocesser eller generelle problematikker vedr. vanskelige eller smertefulde aspekter af tilværelsen. Eksempler på sådanne emner er: børn/unge med spiseforstyrrelser, integration af DAMP-børn, betydningen af tabsoplevelser for børns udvikling og konfliktløsning; men der er mange flere.

Faget kristendomskundskab/livsoplysning er en nyskabelse i læreruddannelsen, og som et professionsrettet fag medvirker det til at løse uddannelsens almindelige og almenkvalificerende opgaver. Mål for faget er bl.a. at give grundlag for at indgå i samtale om religiøse og etiske spørgsmål i åbenhed og med respekt for mennesker med andre opfattelser. Fra fagets indholdsområder skal der i denne sammenhæng særligt peges på afsnittet om filosofiske problematikker, herunder eksistensforståelse, værdier og etik, samt betydningen af formulering og drøftelse af spørgsmål, som er vigtige for børn og unge.

Loven om læreruddannelsen åbner med andre ord muligheder for på et generelt plan og i et almenmenneskeligt perspektiv at tage eksistentielle og vanskelige eller ligefrem tabubelagte emner op. Derimod er der intet formuleret om at kvalificere de lærerstuderende mere specifikt til at kunne leve op til de særlige krav, belastende og desværre stadig mere hyppigt forekommende pædagogisk-psykologiske problemstillinger, som fx selvmords/selvmordsforsøg blandt eleverne, må forventes at stille dem over for

If. loven kan det enkelte seminarium dog udbydes såkaldt ”Frivillige kurser”. Herved forstås kurser, som seminariet ud over det lovfastede, kan tilbyde de studerende som supplement til den undervisning, som seminariet er forpligtet til at tilbyde. Der er

principielt vide rammer for sådanne tilbud, selv om økonomien vil sætter grænser for, hvor mange kurser, der kan oprettes, og hvor få studerende, man kan oprette kurser for. Desuden er det en længere procedure at få godkendt retten til at slå disse kurser op. Seminariets demokratiske organer med studenterrepræsentation skal godkende denne potentielle brug af resurser "Syg i sjælen eller afmægtig i moderniteten" er et sådant kursus.

Læreruddannelsens form på Odense Seminarium (OS)

Det enkelte lærerseminarium har en betydelig frihed til at tilrettelægge læreruddannelsen mht. fagenes placering i uddannelsen og det timetal, der tilbydes de studerende. Visse fag ligger dog fast. Således er kristendomskundskab/livsoplysning placeret på 1. år, det samme gælder det introducerende pædagogiske fag "Skolen i samfundet". Psykologi ligger på OS fordelt på 1. og 2. år, pædagogik på 3.

OS har i de seneste år været igennem en krise. Et udslag af denne krise har været en meget dårlig økonomi. Dette har bl.a. betydet, at undervisningsdagen er blevet lagt om, så man har fået mange, korte undervisningsmoduler mod før færre, længere. Den aktuelle struktur forringer de muligheder for fordybelse, som er en forudsætning for, at man for alvor kan vægte dannelsesaspektet i sin undervisning.

En anden konsekvens har været, at den ordinære undervisning nu fortsætter til kl. 16. Frivillige kurser er blandt de aktiviteter, som må placeres herefter. Vores kursus "Syg i sjælen eller afmægtig i moderniteten" kom til at ligge kl. 16.15- 18.45, idet vi foretrak denne mulighed frem for et regulært aftenkursus, fx placeret 19-21.30.

Imidlertid betragtede og betragter vi det som en uheldig placering. Såvel nogle af de studerende som den ene lærer mødte kl. 8.15 og havde 6 lektioner tidligere på dagen. Man kunne således forvente en vis udmattelse blandt deltagerne. Desuden er tidspunktet særdeles ubekvemt for småbørnsforældre. En anden problematik drejede sig om placeringen på året. Ligegyldigt hvor i en årsplan et kursus af denne længde placeres, vil mindst en årgang af studerende være i praktik i alt fald noget af tiden. I den valgte periode var 3. årgang i praktik i 7 uger, hvorved den i praksis ikke kunne benytte sig af tilbudet. Dette problem kan muligvis løses i det kommende undervisningsår, hvor det foreløbigt er hensigten at udbyde kurset to gange.

Plan

Da kurset var blevet godkendt til opslag, foretog de 2 involverede lærere, cand. theol. Gabriella Dahm og cand. pæd. psyk. Kirsten Holm, en fælles planlægning. Fgl. er den plan (incl. litteraturlister), vi d. 6/1 2003 tog hul på at realisere.

NB: På de fgl. sider bringes to beskrivelser af forløbet. Det første er det, der blev godkendt som tilskudsberettiget af Center for Selvmordsforskning. Det andet er det forløb, som blev realiseret. Der er ikke de store forskelle på planen og forløbsbeskrivelsen. Læseren kan derfor overveje at gå videre til s. 9 og starte ved afsnittet "Undervisningens forløb".

SYG I SJÆLEN ELLER AFMÆGTIG I MODERNITETEN?

Et frivilligt kursus om selvdestruktiv adfærd og eksistentielle problemer blandt børn og unge – med vægt på selvmord, selvmordsforsøg og den vanskelige samtale om smertefulde og ømtålelige psykosociale og etiske problematikker.

Mandage 16.15 – 18.30 på Middelfartvej i nr. 13.

6/1 2003 KH: Selvdestruktiv adfærd og selvmord i historisk perspektiv. Moderne definition på selvmord og selvmordsforsøg. Selvmord og selvmordsforsøg blandt børn og unge.

KH vil introducere kurset og drøfte praktiske spørgsmål med holdet. Derefter forelæsning. Modulet slutter med en holdsamtale om de studerendes begrundelser for at have valgt kurset og deres forventninger til forløbet.

Litteratur: Uni Bille-Brahe mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" H. Reitzels Forlag 1988 s. 16-26, 36-45 og "Selvmord blandt børn" Center for selvmordsforskning 1997

Lillian Zøllner: "Definitioner på selvmord og selvmordsforsøg" Faktaserien nr. 1 2002 Center for selvmordsforskning.

Sundhedsstyrelsen: "Bilagsdel til "Forslag til handlingsplan..." Sundhedsstyrelsen 1998

13/1 KH: Spiseforstyrrelser (og misbrugsproblematikker) blandt unge. Mulige forklaringer på årsagerne til spiseforstyrrelser med vægt på en kognitiv psykologisk (stressrelateret) tilgang.

KH vil forelæse, og i den sidste lektion vil vi behandle en case.

Litteratur: Jensen, Søren Buus: "Alkoholisme" Munksgaard 1981 s. 71-73 og 86-88
Nordgren, Thomas og Tunving, Kerstin: Gads rusmiddel leksikon Gad 1999 s.485-495

Sundhedsstyrelsen: "Spiseforstyrrelser" Sundhedsstyrelsen s.4-25 og 38-39

Bergström, Maria R.: "Nervøs spisevægring" Gyldendal 1999 s. 11-42 og cases s.124ff.

Jan Andreasen: "Nyt syn på kvinder med spiseforstyrrelser" i Samvirke marts 2001
Holm, Kirsten: Værdier, virke og vækst- voksenlivets udviklingspsykologi systime 2002 s. 110-117.

20/1 KH: Årsager til selvdestruktiv adfærd og selvmord: sygdomme og personlighed. Risikogrupper. Sygelig angst.

KH vil forelæse, og i den sidste lektion vil vi behandle en case.

Litteratur: Uni Bille-Brahe mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" H. Reitzels Forlag 1988 s. 57- 110.

WHO ICD-10 "Psykkiske Lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser" Munksgaard 1995.

27/1 KH: Årsager til selvdestruktiv adfærd og selvmord: sociologiske forhold, anomi (Durkheim). Integration og (gruppe)tilhørsforhold.

KH vil forelæse, og i den sidste lektion vil vi behandle en case.

Litteratur: Emile Durkheim: "Selvmordet" Fremad 1978

Uni Bille-Brahe mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" H. Reitzels Forlag 1988 s. 57-74.

Ågerup, Martin: "Er det samfundets skyld?" Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998

3/2 KH: Årsager til selvdestruktiv adfærd og selvmord: eksistentielle forhold i post/senmoderniteten. Selvmord og selvmordsforsøg som kommunikation.

Konformitet, kriser og dilemmaer. Valg og konsekvenser. Eksistentiel angst.

Livsmod og engagement

KH vil forelæse, og i den sidste lektion vil vi behandle en case.

Litteratur: Holm, Kirsten: "Værdier, virke og vækst- voksenlivets udviklingspsykologi" systime 2002 s. 31- 46

Elene Fleischer: "Den talende tavshed" Odense Universitetsforlag 2000 s. 32-50

Varming, Ole: "Livsmod som forebyggelse" i Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998

Jensen, Niels Jørgen: "Relationer og suicidal adfærd" i Schiødt, Henrik:
"Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998

10/2 GD: Årsager til selvdestruktiv adfærd og selvmord: Ansvar for sig selv og andre.

Forholdet mellem unaturlig og naturlig død. Hvem har ansvar for hvem? Hvilket forhold er der mellem frihed, valg, ansvar og skyld i lyset af en vestlig humanistisk og teologisk tradition?

Litteratur: A. Holm, "Fire menneskesyn" (kompletteret med tekster af og om Kierkegaard og Sartre) systime 1996 s.69-91; K.E. Løgstrup, "Den etiske fordring." 2. udgave Gyldendal 1998 s. 141-163 og 170-186; S. Bjerg, "Døden" Berlingske Forlag 1975 s, 104-176; aktuelle avisartikler

24/2 GD: De efterlattes situation

Sprog og ritualer. Hvilket forhold er der mellem det ydre og det indre? Kan sprog og ritualer hjælpe de efterlattede i at bære ansvar og skyld?

Litteratur: P. Tillich, "Den glemte dimension" Aros 1979; B. Falk "Kærlighedens pris" ANIS 1998 s. 101-128; J. Lindhardt: "Ind i det ydre" Hovedland 2002 s. 100-130; H. Lundager Jensen "Jul. Julefrokoster og nytår" i Religionsvidenskabeligt tidsskrift nr. 38 s.59-71

10/3 KH: Behandling – systemets tilbud.

KH og studerende fremlægger og lægger op til debat om systemets anvendelighed set ud fra lærerens synspunkt.

Litteratur: Andersen, Bodil: "Selvmordsforebyggelse på gulvplan", Brink, Grete: "Kolding Selvhjælps tilbud til de selvmordstruede og Benjaminsen, Sigurd: "Selvmord og selvmordsforsøg – psykiatriens rolle" alle i Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998 Uni Bille-Brahe mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" H. Reitzels Forlag 1988 s. 111-159.

24/3 GD og KH: Efter selvmordsforsøget – hvordan kommer man videre i livet?

Konfliktløsning. Integration. Opbygning af livsmod. Træning i at acceptere dilemmaer. Skyld.

Diskussion på baggrund af især det hidtidige forløbs litteratur med udgangspunkt i cases.

Litteratur: Pikas, A: Rationel konfliktløsning Fremad 1974 s. 43 - 69 ???

31/3 KH: Hvordan kan man støtte som lærer og som medmenneske.

Video som udgangspunkt for afsluttende diskussion. Evaluering.

Litteratur: Video "Det tavse råb"

I første omgang var vores tanke, at GD kort ville komme til stede den første gang for at hilse på. Derudover havde hun 2 moduler og et var fælles. Resten var KH's ansvar.

LITTERATURLISTE 1

Uddrag af de nævnte værker anvendes som grundlag for undervisningen. Hele værker kan læses som supplerende litteratur til temaet.

- Andreasen, Jan: "Nyt syn på kvinder med spiseforstyrrelser" i Samvirke marts 2001
Bergström, Maria R.: "Nervøs spisevægring" Gyldendal 1999
Bille-Brahe, Uni mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" Hans Reitzels Forlag 1988
Uni Bille-Brahe mf.: "Selvmord blandt børn" Center for selvmordsforskning 1997
Bjerg, S.: "Døden" Berlingske Forlag 1973
Falk, B.: "Kærlighedens pris" ANIS 1998
Fleischer, Elene: "Den talende tavshed" Odense Universitetsforlag 2000 s. 32-50
Holm, A.: "Fire menneskesyn" systime 1996
Holm, Kirsten: "Værdier, virke og vækst- voksenlivets udviklingspsykologi" systime 2002
Jensen, Søren Buus: "Alkoholisme" Munksgaard 1981
Jensen, H. Lundager: "Jul, julefrokost og nytår" i Religionsvidenskabeligt tidsskrift nr. 38 2001
Koester, Thomas & Frandsen, Kim: "Introduktion til psykologi" Frydenlund 1998
Lindhardt, J.: "Ind i det ydre" Hovedland 2002
Løgstrup, K.E.: "Den etiske fordring" Gyldendal 1998 (1956)
Løgstrup, K.E.: "Etiske begreber og problemer" Gyldendal 1996 (1973)
Muschinsky, Lars Jacob: "Socialisation" fra Voksenpædagogisk opslagsbog Chr. Ejlers Forlag 1998
Nordgren, Thomas og Tunving, Kerstin: "Gads rusmiddel leksikon" Gad 1999 s.485-495
Pikas, A: "Rationel konfliktløsning" Fremad 1974 s. 43 - 69 ???
Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998
Sundhedsstyrelsen: "Bilagdel til "Forslag til handlingsplan..." Sundhedsstyrelsen 1998
Sundhedsstyrelsen: "Spiseforstyrrelser" Sundhedsstyrelsen
Tillich, P.: "Den glemte dimension" Aros 1979 (1958)
Zøllner, Lillian: "Definitioner på selvmord og selvmordsforsøg" Center for selvmordsforskning 2002
Zøllner, Lillian: "Unge selvmordsforsøg og selvmordstanker" Center for selvmordsforskning 2002

LITTERATURLISTE 2

De herunder nævnte værker kan betragtes som supplerende litteratur til selvstændig læsning. Listen er selvsagt rudimentær og foreløbig.

Anneberg, Inger: "Sorgen ved selvmord" Høst og Søn 2002

Ege, Peter: Stofmisbrug Hans Reitzels Forlag 1997

Hvid, Tove: "Spiseforstyrrelser og livsappetit" Modtryk 1996

Lindstrøm, Curt: "Selvmord – Fakta om et samfundsproblem" Gyldendal 1993

Rem, Lene: "Velbekomme – en bog om spiseforstyrrelser" Lindhardt & Ringhof 1994

Rem, Lene: "Giv dit liv en chance – vent til i morgen" Lindhardt & Ringhof 1992

Undervisningens forløb

Som altid, når man tilstræber at undervisningen kommer til at forme sig som at samspil mellem de involverede parter, skete der ændringer, i dette tilfælde lige fra starten. I det følgende støtter jeg mig til den logbog, GD og KH førte over forløbet.

Næsten halvdelen af tiden den første gang gik med at afklare kursets indhold. Nogle af de studerende havde forventninger om at få mulighed for at bearbejde egne, personlige problemer – med andre ord, at der var tale om et terapeutisk forløb. Andre var bare usikre på forståelsen.

Vi bad så de studerende formulere, hvilke forventninger, de havde til kurset. Der var stort set 2 typer af begrundelser: En gruppe ønskede at lære noget om de "signaler" unge med selvdestruktive tanker eller adfærd udsender. En anden fokuserede mere på udsigten til en forøget sproglig og samtalemæssig kompetence vedr. vanskelige psykosociale og etiske spørgsmål. Et par stykker hævdede, at de bare var nysgerrige.

GD var til stede hele tiden. Efter forløbet blev vi (GD og KH) enige om, at vi af hensyn til den tværfaglige integration af synsvinkler ville tilstræbe at være til stede begge to hele tiden. Vi håbede (heldigvis ikke forgæves) på, at seminariledelsen efterfølgende ville bevilge disse arbejdstimer.

Den anden gang, d. 13/1, kom vi for alvor i gang med det indholdsmæssige. De studerende var ret spørge- og debatlystne og havde mange eksempler at illustrere med. Fx anførte jeg, at "mode" i perioder i bestemte samfund/grupper kunne være en forklaring på nogle selvmord. Da en studerende rejste tvivl herom, kom andre med masser af eksempler på grupper og subkulturer, som illustrerede, hvad jeg mente, og som jeg enten ikke kendte eller havde glemt.

Den tredje gang, d. 20/1, skete der noget afgørende for det videre forløb. Jeg citerer fra logbogen. ” Der var ca. 15 studerende til stede.

Modulet startede med et samtaleforløb på baggrund af en case om den anorektiske Lina. Formen var studiekreds- eller højskoleagtig. KH fik alle til at samle sig om en bordopstilling i rundkreds og frasagde sig hvervet som ordstyrer. KH indledte med at sige, at enhver kunne sige det, hun/han havde lyst til – man kunne vælge at svare på de på forhånd givne spørgsmål eller tage noget andet op.

I begyndelsen deltog 5-6 studerende i samtalen, men efterhånden kom flere med.

Formentligt havde alle ytret sig mindst 1 gang, da KH afsluttede samtalen næsten 5 kvarter senere. Der var mange holdninger, spørgsmål og sidespor, som skulle frem og vendes. Ind imellem bidrog KH med psykologfaglige indlæg. Og en spirende faglighed viste sig hos enkelte studerende.

Formen vurderedes af gruppen som værende positiv. En dejlig ting er, at vi for en gang skyld har TID. Vi vil bruge samme form næste gang.”

Faktisk kom vi til at bruge den form alle de følgende gange. Mere om dette under evalueringen.

D.10/2, 24/2 og delvist d. 10/3 underviste GD. De foregående gange havde oplægget til den studiekredslignende debat været cases eller opgaver/spørgsmål fra KH. GD brugte videoklip som oplæg, men i øvrigt samme form.

Op til d. 10/3 havde vi opfordret de studerende til selvstændigt at undersøge, hvilke tilbud om støtte til selvmordstruede børn og unge og deres familie samt andre ansvarlige, der er i Odense og en videre omegn. Dette medførte en række fremlæggelser, som viste bredden på dette felt: fra selvhjælpsgrupper til klinisk behandling. En studerende havde kontaktet ”Tværs” og fået svar fra liniens psykolog på en række spørgsmål

Den næstsidste gang, d. 24/3, fik en ny overskrift. Vi vurderede, at de studerende havde brug for, og nu også en vis baggrund for, at kunne se lærerens muligheder for generelt at arbejde livsmodsfremmende.

Som et supplement til holdundervisningen arrangerede vi to foredrag med eksperter udefra. Det var hensigten at få uddybet emnet fra to sider: Lillian Zøllner uddybede sider af den nyeste selvmordsforskning, og Mogens Lindhardt behandlede selvmordet kulturhistorisk. Begge disse foredrag blev tilbudt alle på seminariet. Det førstnævnte blev overværet af ca. 60 mennesker, det andet af ca. 25. De studerende på kurset var overvejende glade for foredragene og fandt, at de på en relevant måde supplerede den ugentlige holdundervisning.

Den ændrede plan kom i sin helhed til at se således ud:

SYG I SJÆLEN ELLER AFMÆGTIG I MODERNITETEN?

Et frivilligt kursus om selvdestruktiv adfærd og eksistentielle problemer blandt børn og unge – med vægt på selvmord, selvmordsforsøg og den vanskelige samtale om smertefulde og ømtålelige psykosociale og etiske problematikker.

Teksten herunder fortæller, hvad der reelt kom til at foregå de enkelte gange.

Mandage 16.15 – 18.30 på Middelfartvej i nr. 13

6/1 2003 KH: Selvdestruktiv adfærd og selvmord i historisk perspektiv. Moderne definition på selvmord og selvmordsforsøg. Selvmord og selvmordsforsøg blandt børn og unge.

KH introducerer kurset og drøfter praktiske spørgsmål med holdet. Derefter forelæsning. Modulet slutter med en holdsamtale om de studerendes begrundelser for at have valgt kurset og deres forventninger til forløbet.

Litteratur: Uni Bille-Brahe mf.: ”Selvmord og selvmordsforsøg” H. Reitzels Forlag 1988 s. 16-26, 36-45 og ”Selvmord blandt børn” Center for selvmordsforskning 1997

Lillian Zøllner: ”Definitioner på selvmord og selvmordsforsøg” Faktaserien nr. 1 2002 Center for selvmordsforskning.

Sundhedsstyrelsen: ”Bilagsdel til ”Forslag til handlingsplan...” Sundhedsstyrelsen 1998

13/1 KH: Afslutning på oplæg om Selvdestruktiv adfærd og selvmord i historisk perspektiv. Herefter KH: Spiseforstyrrelser (og misbrugsproblematikker) blandt unge. Mulige forklaringer på årsagerne til spiseforstyrrelser med vægt på en kognitiv psykologisk (stressrelateret) tilgang.

I den sidste lektion vil vi behandle en case. Men det nåede vi ikke.

Litteratur: Jensen, Søren Buus: ”Alkoholisme” Munksgaard 1981 s. 71-73 og 86-88 Nordgren, Thomas og Tunving, Kerstin: Gads rusmiddel leksikon Gad 1999 s.485-495

Sundhedsstyrelsen: ”Spiseforstyrrelser” Sundhedsstyrelsen s.4-25 og 38-39

Bergström, Maria R.: "Nervøs spisevægring" Gyldendal 1999 s. 11-42 og cases s.124ff.

Jan Andreasen: "Nyt syn på kvinder med spiseforstyrrelser" i Samvirke marts 2001

Erling, Ann og Hwang Philip(red.): "Ungdomspsykologi" Gad 1999 s. 97-117

Holm, Kirsten: Værdier, virke og vækst- voksenlivets udviklingspsykologi systime 2002 s. 110-117.

20/1 KH: Start: Casen vedr. spisevægring, som skulle have været behandlet sidste gang. KH Årsager til selvdestruktiv adfærd og selvmord: sygdomme og personlighed. Risikogrupper.

KH forelæser, og i den sidste lektion behandler vi en case. Og det gjorde vi i studiekredsform.

Litteratur: Uni Bille-Brahe mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" H. Reitzels Forlag 1988 s. 57- 110.

WHO ICD-10 "Psyriske Lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser" Munksgaard 1995.

27/1 KH: Årsager til selvdestruktiv adfærd og selvmord: sociologiske forhold, anomi (Durkheim). Integration og (gruppe)tilhørsforhold.

KH forelæser, og i den sidste lektion behandler vi en case.

Litteratur: Emile Durkheim: "Selvmordet" Fremad 1978

Uni Bille-Brahe mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" H. Reitzels Forlag 1988 s. 57-74.

Ågerup, Martin: "Er det samfundets skyld?" Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998

3/2 KH: Årsager til selvdestruktiv adfærd og selvmord: eksistentielle forhold i post/senmoderniteten. Selvmord og selvmordsforsøg som kommunikation.

Konformitet, kriser og dilemmaer. Valg og konsekvenser. Eksistentiel angst.

Livsmod og engagement

KH forelæser, og i den sidste lektion behandler vi en case.

Litteratur: Holm, Kirsten: "Værdier, virke og vækst- voksenlivets udviklingspsykologi" systime 2002 s. 31- 46

Varming, Ole: "Livsmod som forebyggelse" i Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998

Jensen, Niels Jørgen: "Relationer og suicidal adfærd" i Schiødt, Henrik:

"Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998

10/2 GD: Årsager til selvdestruktiv adfærd og selvmord: Ansvar for sig selv og andre.

Forholdet mellem unaturlig og naturlig død. Hvem har ansvar for hvem? Hvilket forhold er der mellem frihed, valg, ansvar og skyld i lyset af en vestlig humanistisk og teologisk tradition?

GD forelæser og lægger op til samtale på baggrund af videoklip.

Litteratur: M. Lindhardt, "Etik og holdninger i selvmordsbehandling" Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998; S. Bjerg, Det sku' være så godt (s. 22-38, 85-93) Fremad 1995; "Eva" i Mit barn døde, red. P. Olesen Kroghs forlag 2001; Folkeskolen nr. 45 2002; Video: "Når døden banker på – hvad så?" 2001

24/2 GD: De efterladtes situation

Sprog og ritualer. Hvilket forhold er der mellem det ydre og det indre? Kan sprog og ritualer hjælpe de efterladte i at bære ansvar og skyld? Videoen fra sidste gang danner ramme for samtalen.

GD holder oplæg og styrer den efterfølgende diskussion.

Litteratur: P. Tillich, "Den glemte dimension" Aros 1979; B. Falk "Kærlighedens pris" ANIS 1998 s. 101-128; "For festens skyld" red. E. Harbsmeier 2002 (s. 21-28); "Ritualer for sorg" KD 1. november 2002

10/3 KH: Behandling – systemets tilbud.

KH og studerende fremlægger og lægger op til debat om systemets anvendelighed set ud fra lærerens synspunkt.

Litteratur: Andersen, Bodil: "Selvmordsforebyggelse på gulvplan", Brink, Grete: "Kolding Selvhjælps tilbud til de selvmordstruede og Benjaminsen, Sigurd: "Selvmord og selvmordsforsøg – psykiatriens rolle" alle i Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998 Uni Bille-Brahe mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" H. Reitzels Forlag 1988 s. 111-159.

24/3 GD og KH: Hvad kan læreren *generelt* gøre for at fremme elevernes livsmod, engagement og evne til at tåle modgang og konflikter?

Litteratur: Varming, Ole: "Livsmod som forebyggelse" i i Schiødt, Henrik: "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998 Fra Søren Smidt: "Unge om opdragelse" Unge pædagoger 5 1996 s. 22-42. Videoklip fra "Du og jeg" (At filosofere med børn)

31/3 KH: Hvordan kan man i den akutte situation støtte - som lærer og som medmenneske.

Video som udgangspunkt for afsluttende diskussion. Evaluering.

Litteratur: Video "Det tavse råb"

Undervisningsmaterialer

En del af den oprindeligt annoncerede litteratur blev ikke brugt. Nogle temaer gled ud eller blev kun inddraget i forbifarten - og mindre dele af litteraturen blev udskiftet. Da samtalen i undervisningen hurtigt viste sig så givende og tidskrævende, vurderede vi, at det var vigtigere med dybden end med bredden. Misbrugsproblematikken blev derfor næsten ikke berørt.

Tre gange i forløbet blev der brugt video. To gange af GD og en gang af KH. Det drejede sig om:

- "Når døden banker på", hvor to piger fortæller om at miste en forælder
- "Du og jeg", hvor fire børn filosoferer over tilværelsesspørgsmål
- "Det tavse råb", hvor man ser samspillet mellem en lærer og en ung uddannelsessøgende, som truer med selvmord.

Litteraturlisterne ser herefter ud som følger:

LITTERATURLISTE 1

Uddrag af de nævnte værker anvendes som grundlag for undervisningen. Hele værker kan læses som supplerende litteratur til temaet.

- Andreasen, Jan: "Nyt syn på kvinder med spiseforstyrrelser" i Samvirke marts 2001
Bergström, Maria R.: "Nervøs spisevægring" Gyldendal 1999
Bille-Brahe, Uni mf.: "Selvmord og selvmordsforsøg" Hans Reitzels Forlag 1988
Bille-Brahe, Uni mf.: "Selvmord blandt børn" Center for selvmordsforskning 1997
Bjerg, S.: Det sku´være så godt, Fremad 1995
Carlsen, Charlotte Nordell, "Sandheden fremfor alt" og "Ensomhed giver selvmordstanker", Folkeskolen nr. 45 2002
Emile Durkheim: "Selvmordet" Fremad 1978
Erling, Ann og Hwang, Philip (red.): "Ungdomspsykologi" Gad 1999
Falk, B.: "Kærlighedens pris" ANIS 1998
Groot, L., "Hver sjette pige gør skade på sig selv", i Folkeskolen nr. 45 2002
Harbsmeier, E. (red.), For festens skyld, Anis 2002
Holm, Kirsten: "Værdier, virke og vækst- voksenlivets udviklingspsykologi" systime 2002
Jensen, Søren Buus: "Alkoholisme" Munksgaard 1981
Nordgren, Thomas og Tunving, Kerstin: "Gads rusmiddel leksikon" Gad 1999 s.485-495

Olesen, P. (red.), "Mit barn døde", Kroghs forlag 2001
 Remar, Dorte, "Ritualer for sorg", Kristeligt Dagblad 1. november 2002
 Schiødt, Henrik (red.): "Synspunkter på selvmord – en debatbog" Center for selvmordsforskning 1998
 Smidt, Søren: "Unge om opdragelse" Unge pædagoger 5 1996 s. 22-42.
 Sundhedsstyrelsen: "Bilagsdel til "Forslag til handlingsplan..." Sundhedsstyrelsen 1998
 Sundhedsstyrelsen: "Spiseforstyrrelser" Sundhedsstyrelsen
 Tillich, P.: "Den glemte dimension" Aros 1979
 WHO ICD-10 "Psykiske Lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser" Munksgaard 1995.
 Zøllner, Lillian: "Unge selvmordsforsøg og selvmordstanker" Center for selvmordsforskning 2002
 Zøllner, Lillian: "Definitioner på selvmord og selvmordsforsøg" Faktaserien nr. 1 2002 Center for selvmordsforskning.

LITTERATURLISTE 2

De herunder nævnte værker kan betragtes som supplerende litteratur til selvstændig læsning. Listen er selvsagt rudimentær og foreløbig.

Anneberg, Inger: "Sorgen ved selvmord" Høst og Søn 2002
 Bergström, Maria R.: "Nervøs spisevægring" Gyldendal 1999
 Ege, Peter: Stofmisbrug Hans Reitzels Forlag 1997
 Fleischer, Elene: "Den talende tavshed" Odense Universitetsforlag 2000 s. 32-50
 Hvid, Tove: "Spiseforstyrrelser og livsappetit" Modtryk 1996
 Lindstrøm, Curt: "Selvmord – Fakta om et samfundsproblem" Gyldendal 1993
 Pikas, A: "Rationel konfliktløsning" Fremad 1974 s. 43 - 69 ???
 Rem, Lene: "Velbekomme – en bog om spiseforstyrrelser" Lindhardt & Ringhof 1994
 Rem, Lene: "Giv dit liv en chance – vent til i morgen" Lindhardt & Ringhof 1992
 Sundhedsstyrelsen: "Spiseforstyrrelser" Sundhedsstyrelsen s.4-25 og 38-39

Deltagerantal

Vi havde besluttet, at vi maximalt ville have 25 deltagere. Dette ville antageligt i praksis betyde, at hvis holdet blev fyldt op, ville vi kunne påregne 15-20 deltageres tilstedeværelse pr. gang. Et antal, som vi fandt passende i betragtning af ønsket om samtale – nok til, at der ville være forskellige meninger, ikke så mange, at de (fleste) studerende ville undlade at bidrage.

Allerede den første gang var der frafald og afbud. Nogle studerende havde konstateret, at der ville være en del mandage, de ikke kunne komme alligevel. Dagen var desuden den første efter de studerendes juleferie og præget af snestorm og trafikale problemer. Et fremmøde på 18 studerende må derfor betragtes som tilfredsstillende.

Dette gav plads til de 3-4, som stod på venteliste. Men der faldt flere fra undervejs. Nogle med henvisning til det for småbørnsforældre så uheldige tidspunkt. Ved kurssets afslutning var der 21 tilmeldte studerende.

Antal fremmødte over de 10 holdundervisningsgange var: 18, 16, 14, 14, 11, 9, 13, 11, 12, 13.

Dette giver et gennemsnit på 13,1 studerende pr. gang.

Alle forhold taget i betragtning er dette vel et acceptabelt fremmøde. Disse forhold er:

- de studerende er i forvejen fuldtidsstuderende og muligvis med god grund trætte kl.16.15.
- en del af dem har arbejde ved siden af og kan ikke nå mere.
- en del af dem har familie og heraf følgende forpligtelser, især på det pågældende tidspunkt.
- en del af de oprindeligt tilmeldte havde andre forventninger (især i terapeutisk retning) til kurset, end vi mente at have lagt op til.

Hvad angår det første og det sidste punkt kan der ved planlægningen af de følgende kursusudbud drages konsekvenser, se afsnittet ”Evaluerings konsekvenser for næste forløb”.

Evalueringer

Evalueringen falder i to afdelinger: de studerendes evaluering og undervisernes evaluering.

DE STUDERENDES EVALUERING

GD og KH besluttede at planlægge de studerendes evaluering således, at der både blev en ret kort, mundtlig evaluering i holdoffentligheden og derefter en individuel, skriftlig evaluering.

Dette fremlagde vi for de studerende den næstsidste gang. Herved fik de tid til at gøre sig overvejelser, evt. sammen med andre. På opfordring fra en af de studerende blev spørgeskemaet lagt ud på kursuskonferencen næste dag.

Der var ingen uoverensstemmelser mellem den mundtlige og den skriftlige evaluering. Jeg vil derfor koncentrere mig om at behandle de skriftlige svar.

Spørgeskemaet ser således ud:

EVALUERING

Af kurset ”Syg i sjælen eller afmægtig i moderniteten”

Afviklet jan. – marts 2003 på OS

- 1) Svarede indholdet af undervisningen efter din mening til det annoncerede?
- 2) Svarede indholdet af undervisningen efter din mening til dine forventninger?
- 3) Hvordan vil du vurdere de anvendte undervisningsmetoder, herunder de to foredrag af L. Zøllner og M. Lindhardt?
- 4) Fandt du den anvendte litteratur relevant? Var teksterne generelt for lette, for svære eller tilpas? Eller var der spredning?
- 5) Hvordan vil du vurdere rammerne for undervisningen?
 - tidspunkt og sted?
 - tid på studieåret?

- antallet af lektioner pr. gang?
- det tværfaglige aspekt med 3 fag repræsenteret?
- tilstedeværelsen af 2 lærere næsten hele tiden?
- adgangen for alle årgange af studerende?

6) Har du forslag til forbedring af evt. kommende forløb?
 Eller til helt andre måder hvorpå man kan arbejde med dette tema/temaer af denne type?

7) Hvilken årgang tilhører du?

Der foreligger 14 besvarede skemaer.

I det fgl. vil jeg kort gengive hovedlinierne i de studerendes svar på de enkelte punkter.

1: Svarede indholdet af undervisningen efter din mening til det annoncerede?

9 svarer ja. De øvrige besvarelser siger ”Ja, men”. Den anfører enten, at de ønskede mere vægt på det eksistentielle eller på moderniteten eller på koblingen mellem disse fænomener. En enkelt havde forventet, at kurset drejede sig om sorgbearbejdning efter en pårørendes selvmord (men blev altså alligevel hængende).

Kritikken af titlen kom til at fylde meget i både den mundtlige og den skriftlige evaluering. De studerende fandt den misvisende og negativ. Det har vi taget konsekvensen af og omdøbt kurset i vore forslag til næste år.

2: Svarede indholdet af undervisningen efter din mening til dine forventninger?

10 svarer ja og tilføjer enkelte kommentarer om det positive ved bredden, dybden eller formen. Enkelte henviser til deres svar på spørgsmål 1.

3: Hvordan vil du vurdere de anvendte undervisningsmetoder, herunder de to foredrag af L. Zøllner og M. Lindhardt?

Her tilkendegiver svarene en meget høj grad af tilfredshed. I de fleste svar er der uddybende kommentarer, som her kommer i et nogenlunde dækkende udvalg og i rækkefølge svarende nogenlunde til antallet af kommentarer:

- de lange, åbne samtaler var et stort plus
- foredragene var meget interessante og et godt supplement til det øvrige kursusindhold

- der var en god blanding af metoder, de overvejende factsformidlende lærerforedrag var også gode, videoerne blev brugt godt. En studerende udtaler dog, at lærerforedragene kunne være lidt kedelige
- 2 studerende ønsker mulighed for gruppearbejde og mindre fælles samtale

4: Fandt du den anvendte litteratur relevant? Var teksterne generelt for lette, for svære eller tilpas? Eller var der spredning?

Også her er svarene overvejende positive. Når der i min opstilling herunder forekommer flere end 13 udsagn, skyldes det, at flere svarer ”Tilpas/overvejende tilpas, men...”

Tilpas sværhedsgrad og længde: 13

For lidt uddybende: 4

Ret utilgængeligt uden forklaringer fra læreren: 1

Ikke nået at læse ret meget: 2

Ad pkt. 5:

Dette punkt handler især om de praktiske aspekter af forløbet. Jeg vil opsummere de studerendes besvarelser ud for hvert punkt.

Hvordan vil du vurdere rammerne for undervisningen? tidspunkt og sted?

5 studerende tilkendegiver tilfredshed med begge dele.

8 studerende tilkendegiver utilfredshed ikke så meget med ugedagen som med tidspunktet – man er træt efter en lang dag.

tid på studieåret? Langt de fleste finder den valgte periode ok. Et par stykker foretrækker efterårssemesteret.

antallet af lektioner pr. gang? Næsten alle tilkendegiver tilfredshed. Tre afviger, den ene ønsker kortere moduler, den anden længere og den tredje kunne ikke blive længere alligevel.

det tværfaglige aspekt med 3 fag repræsenteret? De 3 fag er kristendomskundskab/livsoplysning (GD), Skolen i samfundet (KH) og psykologi (KH).

De studerende svarer ”Godt” eller ”Rigtigt godt”. To svarer ikke.

tilstedeværelsen af 2 lærere næsten hele tiden? De fleste svar tilkendegiver, at det var godt, de to lærere supplerede hinanden med forskellige faglige synsvinkler. En svarer ikke, en mener, det var godt men måske overflødigt.

adgangen for alle årgange af studerende? De studerendes svar spreder sig fra ”godt” til ”særdeles berigende”. Der anføres, at debatten vinder ved, at mange forskellige synsvinkler er repræsenteret og kommer til orde. Der er ingen tvivl om, at de studerende har oplevet dette som en stor kvalitet.

Ad pkt. 6:

3 har forslag, der overvejende går på mere af noget af det, kurset i forvejen indeholdt (efter lærernes vurdering)

1 foreslår en ekskursion, men siger ikke hvorhen. En anden foreslår, at man opsøger en eller flere folkeskoler, for at finde ud af, hvad de gør på området. En tredje, at man inviterer en lærer som ”har prøvet det”.

3 ytrer ønske om et længere kursus og en foreslår en ”opgradering” til den slags kursus, som seminariet skal udbyde hvert år (åbenbart uvidende om, at den slags afgør ministeriet).

Ad pkt 7) 1. årgang: 4

2. årgang: 6

4. årgang: 1

STL (særlig tilrettelagt læreruddannelse): 1

Meritstuderende: 1

(De STL- og meritstuderende følger ikke den ordinære læreruddannelse. Her er tale om modne mennesker, der i forvejen har en uddannelse og som tilbydes et kortere, særligt tilrettelagt, forløb)

Opsummering af de studerendes evaluering

- En del studerende har ved tilmeldingen været i tvivl om eller haft en fejlagtig opfattelse af kursets indhold.
- De studerende synes, det har været et godt kursus. De udtrykker stor tilfredshed med indhold og de anvendte arbejdsformer, herunder foredragene ved eksperter udefra. De lange, åbne samtaler værdsættes højt.
- Tværfagligheden opleves positivt
- Deltagelse af studerende fra alle årgange (undtagen 3.) opleves positivt.
- Tidspunktet på dagen er et problem for nogle.

LÆRERNES EVALUERING

I forbindelse med afslutningen af kurset og planlægningen af dets afløser op til godkendelsesrunden vurderede GD og KH, at det ville være relevant for os at søge svar på nedenstående spørgsmål.

EVALUERING foretaget af lærerne
Af kurset ”Syg i sjælen eller afmægtig i moderniteten”
Afviklet jan. – marts 2003 på OS

1) Svarede indholdet af undervisningen til det planlagte?

Ja i det væsentligste.

Der forekom dog to nævneværdige ændringer. En i starten, hvor det meste af det planlagte arbejde med alkohol- og stofmisbrug gled ud. Årsagen hertil var at oplæg og samtaler vedr. de øvrige indledende temaer tog længere tid end forventet. Her var altså tale om en tilpasning til realiteterne. Derudover vurderede vi, at en grundigere bearbejdning af problematikkerne vedr. spiseforstyrrelser i højere grad ville sætte sig spor i de studerendes erkendelse end en mere overfladisk berøring af samtlige de nævnte temaer.

Den anden ændring var planlagt af lærerne. Den næstsidste gang fik et nyt tema, nemlig ”Hvad kan læreren *generelt* gøre for at fremme elevernes livsmod, engagement og evne til at tåle modgang og konflikter?”. Med denne overskrift tilgodeser vi i højere grad end med den oprindelige (om konfliktløsning) ønsket om professionsrettethed i kurset (og læreruddannelsen generelt). Overskriften gav de studerende en god mulighed for hver især at opsummere det, de havde lært på kurset og (som i de fag GD og KH normalt underviser i) øve sig på at tænke: Hvad kan jeg som lærer bruge denne viden til?

2) Hvordan evaluerer de studerende selv deres udbytte?

Se s. 17-20

Hvilken udvikling observerede vi i de studerendes ytringer og adfærd?

Vi observerede en stigende evne til at samtale om de emner, kurset tog op. Dette indbefatter såvel evnen til at formulere sig som evnen til i åbenhed at lytte til andre. Evnen til også at inddrage det faglige stof i samtalen var imidlertid stærkt varierende. De studerende tilkendegiver gennemgående selv, at deres faglige udbytte var stort. Dette er vi ikke i alle tilfælde enige i. Men vi er ikke i tvivl om, at det personlige udbytte var betydeligt.

Hvorledes tolker vi det observerede?

Vi kan konkludere, at som dannelsesprojekt har forløbet været særdeles vellykket. De studerende har på tværs af forskelle i studiesocialisation og faglig-pædagogisk viden udvist en høj grad af gensidig accept og kommunikativ åbenhed. De studerende må forventes fremover at kunne beskæftige sig mere velovervejet og velformuleret med ”smertefulde og ømtålelige psykosociale og etiske problematikker.” De er blevet bedre rustede til at tage initiativ til at få eksistentielle problemer sat på dagsordenen og til at tåle mødet med selvmordstruede elever og deres pårørende.

Som kvalifikationsprojekt er forløbets succes mere blandet. Der er stor forskel på, hvad de studerende fagligt har fået med sig. Dette skyldes ikke mindst spredningen af deltagerne over alle 4 studieår. Vi havde oprindeligt udbudt kurset for studerende fra 2. - 4. år. Disse studerende har et fagligt grundlag fra Kristendomskundskab/Livsoplysning og er i det mindste begyndt at læse psykologi. Da der ikke meldte sig deltagere nok, åbnede vi for førsteårsstuderende. Det har de sagt tak for, men generelt har de jo ikke i samme grad som de øvrige studerende haft faglige begreber at knytte stoffet an til. Det positive er vel, at de må forventes at have fået forøget deres motivation til fortsat at dygtiggøre sig på de områder, kurset behandlede.

3) Hvordan virkede de anvendte undervisningsmetoder, herunder de 2 foredrag?

Generelt har vi fundet de valgte undervisningsmetoder og variationen mellem dem endog meget velegnede. Dog vil vi næste gang overveje at inddrage gruppearbejde også ved en evt. ret lille holdstørrelse. Vi er opmærksomme på, at vi herigennem kan styrke de mest tilbageholdende studerendes muligheder for at komme til at formulere sig.

4) Var den anvendte litteratur relevant? Den mest relevante? Var teksterne generelt for lette, for svære eller tilpas? Eller var der spredning?

Vi vurderer generelt, at vores tekster og videoklip var relevant stof og efter forholdene af ”tilpas” faglig tyngde. Men det er svært med vurderingen af tyngden, når alle årgange skal kunne være med. Det var vanskeligt for de yngre årgange af studerende at inddrage teksterne i debatten. De ville have kunnet bruge en direkte tekstgennemgang hjulpet af læreren eller ved hjælp af opgaver og øvelser som forberedelse til debatterne.

Deltagersammensætningen på det næste (forventede) kursus kan vise sig at være anderledes. Når vi kender den, må vi vurdere, hvad vi skal gøre.

5) Rammerne for undervisningen?

a. tidspunkt og sted? Her har vi intet nyt at føje til.

- b. *tid på studieåret?* Tidspunktet på året var godt nok. Der vil hele tiden være studerende i praktik eller eksamensræs for nogle. Derfor er to udbud sep.-dec. og jan-apr. nødvendige, for at give alle studerende et reelt tilbud.
- c. *antallet af lektioner pr. gang?* Passende.
- d. *det tværfaglige aspekt med 3 fag repræsenteret?* Vi vurderer, at vi tilsammen har den fornødne faglighed til at kunne behandle temaet så bredt, som sigtet i forhold til folkeskolen lægger op til.
- e. *begge læreres tilstedeværelse næsten hele tiden?* Det har vi været glade for. Vi har herved fået en større viden om og forståelse for hinandens faglige synsvinkler. Desuden har vi i debatterne kunnet supplere hinanden på en måde, som kvalificerede og fastholdt det faglige niveau.
- f. *adgangen for alle årgange af studerende?* Dette er kommenteret.

6) *Forslag til forbedring af evt. kommende forløb?*

Eller til helt andre måder hvorpå man kan arbejde med dette tema/temaer af denne type?

Vi har været meget glade for foredragene. Dem kommer vi formentligt til at undvære i det/de næste forløb, da der ikke vil være afsat penge hertil.

Men vi betragter det som en kvalitet ved kurset, at der kommer indslag af en type, vi ikke selv kan tilbyde. Vi vil derfor se os om efter muligheder, og overvejer, om vi kan finde folkeskolelærere eller evt. skolepsykologer eller præster, som kan hjælpe os.

En særlig, meget indholdsrettet form for evaluering foretog vi, da vi skulle formulere et kursusbevis, som kan udstedes til de studerende, som har deltaget i 80% af undervisningstiden. Følgende viser den opsummering, vi i denne anledning foretog.

Kurset var af 34 lektioners varighed og beskæftigede sig med sit tema ud fra 2 aspekter.

A Et vidensaspekt omfattende

- fænomenet selvmord belyst historisk, kulturhistorisk og sociologisk
- klinisk viden og psykologiske teorier om selvmord og selvmordsforsøg blandt forskellige befolkningsgrupper, herunder børn og unge.
- anden selvdestruktiv adfærd blandt børn og unge med vægt på spiseforstyrrelser
- samfundets tilbud om hjælp til de selvdestruktive, selvmordstruede og deres pårørende
- teorier om etiske overvejelser vedr. liv og død
- de pårørendes og efterladtes situation
- lærerens generelle muligheder for at arbejde livsduelighedsfremmede
- lærerens muligheder i en akut situation.

B Et dannelsesaspekt, hvor formålet var gennem en studiekredspræget arbejdsform at støtte de studerende i sprogligt at udtrykke egne meninger og holdninger om smertefulde og tabubelagte psykosociale og etiske problematikker. En yderligere hensigt var at åbne for en reflekterende tilgang til andres synspunkter, selv om disse kan forekomme overskridende.

Evalueringens konsekvenser for næste forløb

I skrivende stund er det uafklaret, om der kommer flere forløb. Som tidligere nævnt kræves der en godkendelse fra seminariets demokratiske organer for at kurset kan opslås. Dernæst kræver administrationen normalt, at 12-15 studerende melder sig, for at man vil betale.

Imidlertid er planlægningen gået i gang og KH har ansøgt om, at et frivilligt kursus med næsten samme indhold som det her evaluerede opslås efterår og forår i det kommende studieår.

En af evalueringens konsekvenser er, at ansøgningen ser således ud

Skemaet udfyldes og afleveres senest mandag den 5. maj 2003 kl. 12.00

Titel	<p style="text-align: center;">Selv mord og anden selvdestruktiv adfærd blandt børn og unge.</p> <p style="text-align: center;">- tidligere kaldt ”Syg i sjælen eller afmægtig i moderniteten”</p> <p>Undertitel ” Et frivilligt kursus om selvdestruktiv adfærd og eksistentielle problemer blandt børn og unge – med vægt på selvmord, selvmordsforsøg og den vanskelige samtale om smertefulde og ømtålelige psykosociale og etiske problematikker.</p> <p style="text-align: center;">-</p>
Lærer(e)	<p style="text-align: center;">Gabiella Dahm og Kirsten Holm</p>

Lektioner	30 lektioner
Tidspunkt	1. gang: Sep. – dec. 2. gang: Jan. – apr. Gerne i tidsrummet 14.30 – 17.30
Max deltagerantal	25 studerende
Evt. deltagerbetaling	Kun materialeudgifter

Målgruppe	
Formål	At kvalificere og danne de lærerstuderende til at varetage den vanskelige samtale om børns og unges eksistentielle problemer og selvdestruktive tendenser.
Indhold	<p style="text-align: center;">Kurset er tværfagligt og omfatter fgl.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Psykologiske, samfundsfaglig og etiske teorier om årsager til og konsekvenser af selvmord og anden selvdestruktiv adfærd. - Den eksistentielle dimension som den kommer til udtryk hos mennesket i moderniteten. - - Overvejelser over, hvordan man som lærer og medmenneske kan samtale og samarbejde med elever/unge mennesker, så de støttes i at udvikle livsmod og kræfter til at møde livets eksistentielle udfordringer. Herunder også den, der består i at omgås pårørende til selvmordstruede og selvmordere.

Implementering i 2003-2004

Med den nuværende lov om læreruddannelse er mulighederne for fortsat at inddrage det stof, vi behandler i ”Syg i sjælen eller afmægtig i moderniteten”, bedst tilgodeset ved igen at tilbyde et sådant kursus. Studierektor Keld Vorup har på et møde d. 26/5 udtalt sin støtte til, at OS i studieåret 2003-2004 udbyder ”Selvmord og anden selvdestruktiv adfærd blandt børn og unge” en gang.

Afslutningsvis kan det nævnes, at læreruddannelsesloven er under revision. Der er betydelig kritik af strukturen med de 4 liniefag og den forringede studietid til såvel liniefag som de pædagogiske fag. Man kan håbe på, at de ændringer, ministeren vil beslutte, vil give bedre rammer i den ordinære del af uddannelsen til temaer som det, kurset her tager op.